

Kamil Szpunar (MUZEUM WSI RADOMSKIEJ W RADOMIU)

ORCID: 0000-0002-8803-9254

Osiemnastowieczne inwentarze pośmiertne ruchomości szlachty małopolskiej na przykładzie rodziny Dembińskich herbu Rawicz

DOI:10.25951/13179

STRESZCZENIE

W tekście przedstawiono cztery dokumenty dotyczące członków rodziny Dembińskich herbu Rawicz. Edycja źródłowa obejmuje inwentarze pośmiertne Krystyny z Borków Dembińskiej, kasztelanowej wojnickiej z 1736 r., i jej syna Jana Dembińskiego, łowczego krakowskiego. Drugie z wymienionych źródeł zostało spisane w 1754 r. i składa się z trzech części. Pierwsza z nich zawiera wykaz kosztowności, odzieży, broni, stada oraz przedmiotów związanych z gospodarstwem i życiem domowym; druga to inwentarz ruchomości żony zmarłego – Marianny z Krasickich, trzecia zaś to opis biblioteki, jaką dysponował za życia Dembiński. Źródła zawierają szczegółowy spis rzeczy, które w przyszłości mogą stać się przyczynkiem do badań nad kulturą materialną szlachty małopolskiej.

SŁOWA KLUCZOWE: inwentarz pośmiertny, Dembińscy, szlachta, Małopolska, źródła.

SUMMARY

Eighteenth-Century Probate Inventories of the Movables of the Nobility of Lesser Poland on the Example of the Dembinski Family of the Rawicz Coat of Arms

The article presents four documents concerning members of the Dembinski family of the Rawicz coat of arms. The source edition includes the probate inventories of Krystyna Dembinska, née Borek, castellan of Wojnicz prepared in 1736, and her son Jan Dembinski, a huntsman of Krakow. The second of these sources was written in 1754 and consists of three parts. The first contains a list of valuables, clothing, weapons, livestock and items related to farm and home life. The second is an inventory of the movables of the deceased's wife, Marianna, née Krasicka, while the third is a description of the library that Dembinski had at his disposal.

during his lifetime. The sources contain a detailed inventory of belongings, which in the future may become a contribution to the study of the material culture of the nobility of Lesser Poland.

KEYWORDS: probate inventory, Dembiński family, nobility, Lesser Poland, sources.

Inwentarze pośmiertne ruchomości były do tej pory przedmiotem badań wielu historyków¹. Ich nazwa wiąże się ściśle z faktem, że spisywano je najczęściej po śmierci spadkodawcy, chociaż istniały odstępstwa od tej reguły, co znajduje odzworowanie w jednym z prezentowanym źródła². Obecne w polskiej historiografii od połowy lat pięćdziesiątych zeszłego stulecia, stanowią do dziś nieoceniony materiał badawczy³. *Regesta rerum mobilium* to źródła sprowadzające się do listy przedmiotów pozostałych po zmarłych, wytwarzane na skalę masową w epoce nowożytnej, a przeżywające świetność w XVII i XVIII w. Na ich podstawie jesteśmy w stanie odnieść się do różnorodnych zagadnień związanych z życiem i funkcjonowaniem wszystkich warstw społecznych dawnej Rzeczypospolitej⁴. Doku-

¹ A. Pośpiech, *Pułapka oczywistości. Pośmiertne spisy ruchomości szlachty wielkopolskiej z XVII wieku*, Warszawa 1992; tenże, *Majątek osobisty szlachcica w świetle wielkopolskich pośmiertnych inwentarzy ruchomości z XVII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” (dalej: KHKM), R. 29, 1981, nr 4, s. 463–482; R.E. Mohrmann, *Pośmiertne inwentarze mienia – krytyka źródła, problemy badawcze*, KHKM, R. 53, 2005, nr 2, s. 137–146; J. Dumanowski, *Inwentarze wielmożnych i urodzonych. Konsumpcja szlachty wielkopolskiej w XVIII w.*, KHKM, R. 51, 2003, nr 2, s. 261–276; tenże, *Świat rzeczy szlachty wielkopolskiej w XVIII wieku*, Toruń 2006.

² J. Pielas, *Inwentarze pośmiertne ruchomości szlachty sandomierskiej z XVII–XVIII wieku – perspektywy i problemy metodologiczne przygotowywanej edycji źródłowej*, KHKM, R. 63, 2015, nr 4, s. 629–630.

³ A. Wyczański, *Szlacheckie inwentarze pośmiertne z XVI w. jako źródło do dziejów kultury materialnej w Polsce*, KHKM, R. 2, 1954, nr 4, s. 691–699.

⁴ Dla mieszczaństwa zob. m.in.: *Inwentarze mieszczańskie z wieku XVIII z ksiąg miejskich i grodzkich Poznania*, t. 1: *Z lat 1700–1758*, wyd. J. Burszta, C. Łuczak, Poznań 1962; *Inwentarze mieszczańskie z wieku XVIII z ksiąg miejskich i grodzkich Poznania*, t. 2: *(1759–1793)*, wyd. J. Burszta, C. Łuczak, Poznań 1965; *Inwentarze mieszczan wojnickich 1589–1822*, wyd. B. Trelińska, Wojnicz 1995; A. Klonder, *Wszystka spuścizna w Bogu spoczywająca. Majątek ruchomy zwykłych mieszkańców Elbląga i Gdańska w XVII wieku*, Warszawa 2000; K. Justyniarska-Chojak, *Inwentarze pośmiertne z ksiąg miejskich Sandomierza z XVII wieku*, KHKM, R. 52, 2004, nr 1, s. 37–50; też, *Testamenty i inwentarze pośmiertne z ksiąg miejskich województwa sandomierskiego (XVI–XVIII wiek)*, Kielce 2010; też, *Inwentarze pośmiertne z małych i średnich miast Małopolski (w XVI–XVIII wieku)*, Kielce 2020; też, „*Inwentowanie rzeczy*” pisarza miejskiego Rozesława Marcina Brzeskiego z Szydłowca (1637), KHKM, R. 69, 2021, nr 3, s. 409–420; E. Danowska, *Intercyzy, testamenty i inwentarze po-*

menty tego typu stanowią bowiem najbardziej drobiazgowo źródła umożliwiające odtworzenie świata rzeczy minionej epoki. Pozwalają zarówno na omówienie relacji pomiędzy członkami rodziny, jak i na odniesienie się do poziomu życia czy mentalności naszych przodków⁵. Bożena Popiołek w jednym z artykułów ich znaczenie określiła w ten sposób: „Te z pozoru niewiele znaczące dla współczesnego człowieka spisy rzeczy budzą naszą ciekawość ilością i egzotyką przedmiotów, niewyobrażalną dziś wartością kruszcu i szlachetnych kamieni, barwą i przepychem strojów”⁶. Inwentarze pośmiertne, mające także aspekt prawny, w sposób ostateczny porządkowały „ziemskie sprawy” zmarłego, ułatwiając tym samym proces spadkowy. Warto wyraźnie zaznaczyć, że sporządzano je skrupulatnie, a rzetelność takiego dokumentu nie powinna w założeniu budzić żadnych wątpliwości. Co istotne – inwentarze spisywano według ogólnie panującego wzoru (formularza). Na początku takiego dokumentu zamieszczano rzeczy najcenniejsze, a wśród nich: gotówkę, klejnoty, broń, odzież, następnie sprzęty domowe i narzędzia gospodarcze. O drogocенności niektórych z nich świadczył materiał, z którego je wykonano⁷. Następnie wskazane było spisanie – zgodnie z zastaną na

śmiertne krakowskich mieszczan epoki nowożytnej jako źródło edycji, w: *Teoria i praktyka edycji nowożytnych źródeł w Polsce (XVI–XVIII w.)*, red. A. Perłakowski, Kraków 2011, s. 219–226. Dla duchowieństwa zob. m.in.: D. Główna, *Majątek osobisty duchowieństwa katolickiego w Koronie w XVII i XVIII wieku*, Warszawa 2004; E. Danowska, *O rzeczach doczesnych księdza kanonika. Inwentarz pośmiertny Michała hrabiego Ankwicza z 1786 r.*, „Nasza Przyszłość. Studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce” 2008, t. 110, s. 107–128.

⁵ Interesujące wyniki badań na temat poziomu zamożności przedstawicieli rodzin szlacheckich na podstawie obszernego materiału źródłowego (306 inwentarzy pośmiertnych wprowadzonych do ksiąg grodzkich krakowskich w latach 1701–1763) przedstawiła w jednym z artykułów Anna Penkała-Jastrzębska. Zob. A. Penkała-Jastrzębska, *Mit srebrnej łyżeczki? Przedmioty prestiżowe w szlacheckich inwentarzach majątkowych z ksiąg grodzkich województwa krakowskiego w czasach saskich*, „Kwartalnik Historyczny” R. 127, 2020, nr 1, s. 33–62.

⁶ B. Popiołek, *„Manelek dwie i pereł sznurów cztery”. O szlacheckich inwentarzach posagowych i pośmiertnych z XVIII w.*, „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historica IV” 2005, s. 166–173.

⁷ Niektórzy z badaczy zwracają uwagę na rzeczy nietypowe występujące w tychże dokumentach. Zob. np. J. Dumanowski, *Przepych i tezauryzacja. Biżuteria w inwentarzach ruchomości szlachty wielkopolskiej w XVIII wieku*, w: *Biżuteria w Polsce. Treści, teksty, przesłania*, red. K. Kuczwajd, Toruń 2005, s. 51–60; M. Przeglętko, *Przedmioty niezwykle i typowe w osiemnastowiecznych spisach „mobioliów”. Inwentarz ruchomości podkomorzego wschowskiego Ignacego Nieżychowskiego*, „Historia i Polityka” 2015, nr 6, s. 9–24; A. Penkała, *Materia droższa od srebra. „Farfurki” i „porcelanki” na szlacheckich stołach w świetle inwentarzy*

miejscu sytuacją – zwierząt domowych wraz z uwzględnieniem płodów rolnych w spichlerzu i na polu oraz zapasami piwa i wina. Często na końcu takowego inwentarza zamieszczano spis odnoszący się do domowej biblioteki, a innym razem do pojazdów (w przypadku pierwszego z prezentowanych inwentarzy były to rzeczy sklasyfikowane pod nazwą „sprzęty stajenne”). Ewa Danowska w jednym z artykułów zwróciła uwagę na bardzo ważny aspekt, odnoszący się do sposobu sporządzania inwentarza, pisząc:

Spisywano w nich rzeczy ruchome i nieruchome w znaczeniu prawnym. Na przykład dziesięć koni uznawano za rzecz ruchomą, a powyżej dziesięciu było już stado, które uważano za rzecz nieruchomą. Podział taki stosowano także do sum pieniężnych, np. kwota do dziesięciu grzywien stanowiła rzecz ruchomą, natomiast powyżej tej sumy – nieruchomą⁸.

Poza tym warto dodać, że dokumenty tego typu uwzględniały również zawartość domowej biblioteki. Po sporządzeniu takowe spisy mienia uwiarygodniano wpisem do odpowiednich ksiąg oraz – powszechnie od połowy XVIII w. – przysięgą autora spisu na jego rzetelność i kompletność⁹. Krytycznego wydania doczekały się dotąd nieliczne spisy ruchomości pozostałe po przedstawicielach szlachty małopolskiej¹⁰.

Prezentowane w niniejszym wydawnictwie źródła to zbiór czterech dokumentów odnoszących się do przedstawicieli rodziny Dembińskich h. Rawicz – zamożnej szlachty małopolskiej, która prowadziła zabiegi gospodarcze w województwach sandomierskim i krakowskim. Jacek Pielas, w jednym z artykułów omawiających problemy metodologiczne edycji źródłowej inwentarzy ruchomości szlachty sandomierskiej, wskazywał, że ze względu na brak podstawowych zespołów źródłowych „sięgnięcie do identycznych zespołów województw sąsiednich – lubelskiego i krakowskiego, także archiwów podworskich należy uznać za

oblatowanych w krakowskich księgach grodzkich z XVIII wieku, w: *Wiktuały, kuchnia, kultura jedzenia w perspektywie historycznej*, red. P. Jędrzejewski, P. Magiera, K. Skrzężyna, G. Szuster, Kraków 2016, s. 160–170; U. Kicińska, *Splendory domowe w staropolskich inwentarzach ruchomości*, KHKM, R. 65, 2017, nr 4, s. 461–470.

⁸ E. Danowska, *Jana Miłoszewskiego dobytek doczesny. Inwentarz pośmiertny małopolskiego szlachcica z 1725 r.*, „Krakowski Rocznik Archiwalny” 2019, t. 25, s. 134–135. Por. J. Pielas, *Podziały majątkowe szlachty koronnej w XVII wieku*, Kielce 2013, s. 21–27.

⁹ J. Pielas, *Inwentarze pośmiertne ruchomości szlachty sandomierskiej*, s. 630.

¹⁰ Ostatnio zob. m.in. E. Danowska, *Jana Miłoszewskiego dobytek doczesny*, s. 131–154; A. Kwiatek, *Inwentarz mobiliów po sędzim ziemskim zatorskim Janie Pisarzowskim herbu Starykoń (1599–1679)*, KHKM, R. 71, 2023, nr 3, s. 331–349.

działanie absolutnie konieczne”¹¹. W tym przypadku szeroko zakrojona kwerenda pozwoliła na pozyskanie, edycję krytyczną, a w rezultacie przedstawienie na łamach niniejszego czasopisma interesujących poznawczo zabytków źródłowych. Ich wydanie drukiem w założeniu stanowi przyczynek do badań nad kulturą materialną szlachty sandomierskiej w XVIII w., o której – jak dotąd – nie wiemy zbyt wiele.

Pierwszy z przedstawionych dokumentów został spisany po śmierci Krystyny z Borków Dembińskiej, kasztelanowej wojnickiej. Właścicielka zinwentaryzowanych przedmiotów była córką Józefa Borka h. Wąż, kasztelana radomskiego¹², i Heleny Stefanii z Brzezia Lanckorońskiej h. Zadora¹³. Najpewniej około 1690 r. poślubiła Franciszka Dembińskiego¹⁴. Mąż Krystyny był dziedzicem Gruszowa, Imbramowic, Woli i Witowic w Krakowskim, towarzyszem chorągwi husarskiej królewicza Jakuba Sobieskiego, a następnie kolejno: miecznikiem krakowskim

¹¹ J. Pielas, *Inwentarze pośmiertne ruchomości szlachty sandomierskiej*, s. 631.

¹² Józef ze Szczeczna Borek, kasztelan radomski (1676–1693), zm. przed 22 lutego 1693 r., pochowany w kościele Reformatorów w Pińczowie. Czterokrotnie posłował na sejmy z województwa sandomierskiego (1669, 1672, 1673, 1674). Zob. *Urzędnicy województwa sandomierskiego XVI–XVIII wieku. Spisy* (dalej: *Urzędnicy sandomierscy*), oprac. K. Chłapowski, A. Falniowska-Gradowska, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1993, nr 455; K. Przyboś, *Posłowie województwa sandomierskiego na sejmy Rzeczypospolitej w latach 1668–1674*, w: *Z życia politycznego szlachty i ziemiaństwa między Wisłą a Pilicą w XVI–XVIII wieku*, red. J. Gąpys, M. Nowak, J. Pielas, Kielce 2017, s. 53, 62, 65, 69, 73. Ponadto był dwukrotnie deputatem Trybunału Koronnego z województwa sandomierskiego w kadencjach 1675/1676 i 1685/1686, pełniąc funkcję marszałka. Uznawany przez wielu badaczy za jednego z aktywniejszych działaczy sejmiku sandomierskiego oraz jednego z bardziej zasłużonych Sandomierzan XVII stulecia. Zob. *Deputaci Trybunału Koronnego 1578–1794. Spis*, cz. 3: 1661–1700, oprac. L.A. Wierzbicki, Warszawa 2017, s. 110, 183–184; J. Pielas, *Biografie aktywistów sejmiku województwa sandomierskiego w XVII wieku – stan obecny, potrzeby i perspektywy badawcze*, w: *Z życia politycznego szlachty i ziemiaństwa*, s. 33. Por. A. Michalek, *Borek Józef*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 2, Kraków 1936, s. 318–319; A. Boniecki, *Herbarz Polski*, t. 2, Warszawa 1900, s. 31.

¹³ Helena Stefania była córką Aleksandra Lanckorońskiego, rzekomego podczaszego chełmskiego (1676–1678), dziedzica Biskupic, Stróży i Brzezia w Lubelskim. Została żoną Józefa ze Szczeczna Borka w 1667 r. Zob. *Urzędnicy województwa bełskiego i ziemi chełmskiej XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. H. Gmiterek, R. Szczygieł, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1992, nr 1248; A. Boniecki, *Herbarz Polski*, t. 13, Warszawa 1909, s. 347 (Boniecki podał, że A. Lanckoroński był podczaszym chełmińskim, zamiast chełmskim, jak być powinno).

¹⁴ W jednym ze sporządzonych zapisów podanych do ksiąg grodzkich krakowskich Józef Borek, kasztelan radomski, i Franciszek Dembiński potwierdzili sobie wzajemnie intercyzę spisaną we wsi Gabułów 21 marca 1690 r. Zob. Archiwum Narodowe w Krakowie (dalej: ANKr), *Castrensia Cracoviensia Inscriptiones*, sygn. 29/5/0/1/326, s. 272–274.

(1690–1697), kasztelanem sądeckim (1697–1707) i wojnickim (1707–1727) oraz starostą wolbromskim (1699–1718)¹⁵. Został pochowany 26 maja 1727 r. w kościele parafialnym w Szczekocinach. Ze związku Krystyny i Franciszka Dembińskich, kasztelanostwa wojnickich, zrodziły się dwie córki – Salomea, żona Józefa Antoniego Michałowskiego h. Jasieńczyk, stolnika różańskiego, i Petronela, zamężna z Józefem Franciszkiem Otfinowskim h. Gryf, starostą szczercowskim, oraz pięciu synów: Kazimierz Grzegorz (zmarł w dzieciństwie), Józef, Stanisław, Ludwik i Jan (określany również w źródłach jako Jan Stanisław)¹⁶. Krystyna z Borów Dembińska zmarła przed 10 grudnia 1735 r., a dowód na to stanowi wpis dokonany w księgach grodzkich krakowskich, na mocy którego woźny sądowy wwiązał jej syna Jana do dóbr Witowice, a dwa dni później do wsi Aleksandrowice, Kleszczów i Podchełmie na mocy należnego mu po matce dziedziczenia¹⁷. W związku z tymi wydarzeniami syn Krystyny i Franciszka Dembińskich dokonał spisu ruchomości, jakie pozostały po śmierci matki. Ponadto z innego źródła wynika, że to właśnie Jan sprawił pogrzeb „dobrodziejce matce”, który według wyliczeń kosztował go 6000 zł¹⁸. Co ciekawe, na marginesie dopisano adnotacje dotyczące rozdysponowania konkretnych rzeczy, np. „zostawione dla J[ego] M[ości] P[ana] Józefa”, „dane J[ego] M[ości] k[siędzu] proboszcz[owi] wrocimowskie[mu]” czy „oddany J[ej] M[ości] Paniej kasztelanicowej wojnickiej”.

Kolejne dwa dokumenty – numer 2 i 4 – dotyczą osoby tegoż Jana Dembińskiego, łowczego krakowskiego (1740–1754). Z zachowanych źródeł wynika, że był on najmłodszym synem kasztelanostwa wojnickich, dziedzicem Szczekocin, rotmistrzem lełowskim (1733), starostą wolbromskim (1729–1752), rudzkim (1746) i chareżowskim¹⁹. Na urząd łowczego krakowskiego nominował go król August III 13 listopada 1740 r., po rezygnacji jego brata stryjecznego Stanisława Kostki Dembińskiego h. Rawicz²⁰. Starostwo wolbromskie otrzymał po ubezwłas-

¹⁵ *Urzędnicy województwa krakowskiego XVI–XVIII wieku. Spisy* (dalej: *Urzędnicy krakowscy*), oprac. S. Cynarski, A. Falniowska-Gradowska, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1990, s. 220; K. Szpunar, *Dembińscy herbu Rawicz w XVIII wieku. Genealogia – działalność publiczna – gospodarka*, Radom 2023, s. 109.

¹⁶ Szerzej na temat potomstwa Franciszka i Krystyny Dembińskich zob. K. Szpunar, *Dembińscy herbu Rawicz*, s. 110–117.

¹⁷ ANKr, *Castrensia Cracoviensia Relationes*, sygn. 29/5/0/1/829, s. 2069–2070, 2074–2075.

¹⁸ Tamże, Archiwum Dembińskich, sygn. 29/1415/0/2.10/22, s. 7.

¹⁹ *Urzędnicy krakowscy*, s. 221; K. Szpunar, *Dembińscy herbu Rawicz*, s. 116.

²⁰ ANKr, Archiwum Dembińskich, sygn. 29/1415/0/2.10/19, s. 1–7. Autorzy spisu urzędników krakowskich podają inną datę dzienną nominacji Jana Stanisława Dembińskiego na ww. urząd – 12 listopada 1740 r.; por. *Urzędnicy krakowscy*, nr 155.

nowolnionym bracie Józefie²¹, a w 1752 r. odstąpił je na rzecz Stanisława Kostki Dembińskiego h. Nieczuja²². Co istotne – był bardzo aktywnym działaczem politycznym, posłując pięć razy na sejm z województwa krakowskiego (1728, 1729, 1730, 1734, 1746)²³. Po 1734 r. Jan skupił się na sprawach gospodarczych, odsuwając udział w życiu politycznym na drugi plan, nie tracąc jednak wpływów wśród szlachty. Łowczy krakowski zmarł 9 marca 1754 r.²⁴ Jeszcze za życia wyznaczył prawnego opiekuna dla swoich dzieci w osobie ww. Stanisława Kostki Dembińskiego h. Nieczuja, starosty wolbromskiego²⁵.

Edycji krytycznej poddano również inwentarz ruchomości żony ww. Dembińskiego – Marianny z Krasickich, łowczyny krakowskiej (dokument nr 3). Marianna Ewa z Krasickich h. Rogala, dziedziczka Przysuchy, Rusinowa i Janikowa w województwie sandomierskim, była spokrewniona z Sapiehami poprzez matkę Justynę²⁶. Jej pierwszym mężem był Antoni Czermiński h. Wieniawa, kasztelan małoski²⁷. Teodor Żychliński pisał, że Marianna „po śmierci męża także na umyśle zapadła”²⁸. Potwierdzenie tego odnajdujemy również w treści jednego z dokumentów źródłowych, dotyczącego sukcesji po Sapiebach, gdzie zapisano, że „Marianna z hrabiów Krasickich *ad prasens* w słabym na zmysłach zdrowiu żyjąca”²⁹. Zmarła kilka lat po mężu – 28 sierpnia 1762 r.³⁰ Ze związku Marianny i Jana Dembińskich

²¹ Zachował się przywilej króla Augusta II Mocnego wydany w Warszawie 28 czerwca 1729 r., zezwalający na cesję starostwa wolbromskiego przez Krystynę z Borków Dembińską na rzecz syna Jana Stanisława; Biblioteka Narodowa, rkps 14712.

²² K. Chłapowski, *Starostowie niegrodowi w Koronie 1565–1795. Materiały źródłowe*, Warszawa–Bellerive-sur-Allier 2017, s. 97.

²³ Zob. K. Szpunar, *Dembińscy herbu Rawicz*, s. 139–140. Por. K. Przyboś, *Sejmik województwa krakowskiego w czasach saskich (1697–1765)*, Kraków 1981, s. 96–98.

²⁴ Archiwum Diecezjalne w Kielcach, Wykaz urodzonych, zaślubionych i zmarłych parafii Szczekociny od 1666 do 1807 roku, sygn. 4, s. 289, akt nr 5; por. K. Szpunar, *Dembińscy herbu Rawicz*, s. 117.

²⁵ Stanisław Kostka Dembiński Marcin h. Nieczuja – starosta wolbromski 1752, podczaszy krakowski (1758–1764), kasztelan wojnicki (1764–1779), wojewoda krakowski (1779–1781), zm. 1781. Urzędnicy krakowscy, s. 220.

²⁶ Matka Marianny Ewy z Krasickich – Justyna Anna – była jednym z pięciorga dzieci wojewody trockiego Kazimierza Władysława Sapiehy h. Lis (1650–1703) i Franciszki z Kopciów, córki Jana Karola, kasztelana trockiego.

²⁷ Antoni Czermiński – stolnik sandomierski (1706), kasztelan małoski (1706–1729), zm. przed 15 czerwca 1729 r.; zob. Urzędnicy sandomierscy, s. 175.

²⁸ T. Żychliński, *Złota księga szlachty polskiej*, R. 4, Poznań 1882, s. 48.

²⁹ ANKr, Archiwum Dembińskich, sygn. 29/1415/0/2.10/24, s. 23.

³⁰ P.J. Przedborski, *Triumf niesmiertelny z smiertelności ludzkiej, niebo dosięgnięte herbownego Rawicza rękami cnot y chrześcijańskiego życia [...] pani Maryannie [...] hrabiance*

zrodziło się czworo dzieci: dwie córki – Ludwika i Róża (zmarły w dzieciństwie), oraz dwóch synów: Kajetan i Franciszek (określani w zamieszczonych poniżej źródłach jako starszy bądź młodszy łowczy)³¹. Niepełnoletni bracia już kilka dni po śmierci ojca zostali wwiązani w kolejne dobra³². Starszy z synów zmarł niebawem po ojcu, w związku z czym jedynym spadkobiercą majątku po Janie stał się Franciszek Dembiński, późniejszy starosta wolbromski, żonaty z Urszulą z Morsztynów³³.

Podczas pracy nad edycją tekstów dokumentów zastosowana została najpowszechniej używana instrukcja wydawnicza dla źródeł nowożytnych³⁴. Ortografia i interpunkcja tekstu zostały uwspółcześnione, zachowano natomiast staropolskie cechy języka i jego fonetykę, np. wszelkimi, aksamitnemi, złotemi. Liczebniki podano cyfrą arabską (jeśli nie utrudniało to właściwego odczytania tekstu). Wyrazy w języku łacińskim zaznaczone zostały kursywą, a rozwiązane daty oraz uzupełnienia tekstu od wydawcy podano w nawiasach kwadratowych. W przypadku wyrazów nieczytelnych i o niepewnym odczycie, także wyrazów nadpisanych lub skreślonych w źródle, zastosowano odsyłacze do przypisów tekstowych. Nazwy miejscowe oraz nazwiska, jak również podpisy pod dokumentami pozostawiono w ich oryginalnym brzmieniu. Zrezygnowano z zamieszczania słowniczka wyrazów staropolskich i rzadziej używanych, objaśniając znaczenia poszczególnych rzeczy w przypisach, korzystając przy tym przede wszystkim ze *Słownika ubiorów* autorstwa Ireny Turnau³⁵, *Słownika języka polskiego* Samuela Bogumiła Lindego³⁶ oraz innych słowników języka staropolskiego.

z Krasickich [...] Dembinskiej [...] przy pogrzebowych solennych exequiach w kościele szczekockim, Kraków 1763, s. 140.

³¹ Szerzej na ten temat zob. K. Szpunar, *Dembińscy herbu Rawicz*, s. 117–118.

³² 12 marca 1754 r. woźny sądowy wwiązał Kajetana i Franciszka Dembińskich do dóbr Gruszów, Imbramowice, Wola Imbramowicka, Szczytniki, Małoszów, Bolowiec, Sietejów, Szczekociny, Nawsie, Kaszyce, Drużykowa, Bógdał, Wymysłów, Goleniowy, Sędziszów, Rajsko, Borszowice i Sornowice (wszystkie w województwie krakowskim); ANKr, *Castrensia Cracoviensia Relationes*, sygn. 29/5/0/2/858, s. 511–513, 564–567.

³³ Kajetan Dembiński zmarł po 10 czerwca 1754 r., tego bowiem dnia spisał testament, który został wpisany do ksiąg grodzkich krakowskich. Zob. tamże, s. 2006–2010; por. K. Szpunar, *Dembińscy herbu Rawicz*, s. 271.

³⁴ *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, red. K. Lep-szy, Wrocław 1953.

³⁵ I. Turnau, *Słownik ubiorów. Tkaniny, wyroby pozatkackie, skóry, broń i klejnoty oraz barwy znane w Polsce od średniowiecza do początku XIX w.* (dalej: Turnau), Warszawa 1999.

³⁶ S.B. Linde, *Słownik języka polskiego* (dalej: Linde), t. 1–6, Warszawa 1807–1814.

TEKST ŹRÓDŁOWY

Dokument 1. Inwentarz pośmiertny ruchomości Krystyny z Borków Dembińskiej, kasztelanowej wojnickiej spisany 10 grudnia 1736 roku

Oryginał. Archiwum Narodowe w Krakowie, Archiwum Dembińskich, sygn. 29/1415/0/2.8/16, s. 1–16.

[s. 1] Regestr rzeczy różnych ruchomych pozostałych po śmierci s[ławnej] p[amięci] Jaśnie Wielmożnej JM[ości] Paniej Krystynie Dembińskiej, kasztelanowej wojnickiej, spisany w Aleksandrowicach przy prezencji niżej wyrażonych IchM[ości]ów d[ie] 10 Decembris anno D[omi]ni 1736 [10 grudnia 1736].

Skrzynia skórą obita i okowana, w której srebra:

Tace srebrne ze spodkami śrubowanemi 2, rynka srebrna z nóżkami i rękojeścią 1^a, octowniczki srebrne duże z wieczkami i łyżeczką 2^b, salserka na korzenie z przegródkami wyłożona 1, łyżka srebrna wielka do częstowania 1, łyżek stołowych z tych 2, w drodze gdańskiej były 6, lichtarzów srebrnych stołowych 2, szczepce z tacką i łańcuszkiem 1, sztuk pacholczych srebrnych do suknie 14^c, nożów z widelcami par 2^d, szabla pacholcza w srebro oprawna 1, guzików srebrnych pacholczych z zioberkami 12^e, guzów srebrnych 12, blachy do sukien pacholczych *alias* cyfry 2.

Skrzynia biała okowana, w której:

1. Obicie pąsomorowe z włócz[k]owemi słupami bryt[ów] 43^f.
2. Obicie ałasowe czerwone z złotym brytów 31^g.
3. Obicie plisiowe³⁷ granatowe z włóczkowem[i] słupami b[rytów] 70.
4. Obicie karmazynowe z złotym ałaskowe bryt[ów] 30^h.
5. Obicie adamaszkowe szare brytów 24ⁱ.

^a Dopisano na marginesie: obiecana do [wyraz nieodczytany ze względu na zniszczenie rękopisu].

^b Dopisano na marginesie: ważyły łutów 30.

^c Dopisano na marginesie: zostawione dla J[ego] M[ości] P[ana] Józefa.

^d Dopisano: zostawione J[ego] M[ości] Panu Józefowi.

^e Dopisano na marginesie: te srebra J[ego] M[ości] Pana Józefa pachołkowi.

^f Dopisano na marginesie: te z morowym starym popielatym.

^g Dopisano na marginesie: te obicia wraz.

^h Dopisano na marginesie: dla J[ego] M[ości] Pana Józefa.

ⁱ Dopisano na marginesie: J[ego] Mości P[anu] Borkowi.

³⁷ Plisiowa – inaczej pluszowa.

6. Obicie atlasowe zielone z czerwonym brytów 31^a.

7. Obicie morowe w kwiaty stare popielate brytów 12, kobierczyk na stół krzyżową robotą szyty 1^b, kobierców tureckich 2, dywany tureckie 2: jeden do kościoła szczekockiego, drugi także J[ego Mość] ks[iądz] proboszcz szczekocki³⁸ wziął przy depozycji ciała, kobierczyk w kwiaty trepowy.

Skrzynia skórą cielęcą obita, w której:

Hazuka³⁹ tercynelowa czarna dana J[ego Mości] księdzu proboszczowi szczekockiemu na msze święte, szuba popielata grodeturowa⁴⁰ grzbietami podszyta dana J[ej Mości] Pannie Sierakowskiej zakonnicz⁴¹, [s. 2] popielice białe spod hazuki dane Lachowiczowi, spódnica tercynelowa czarna^c, kamizelka takąż^d, kamizela racimorowa czarna, kitajką podszyta oddana Paniej Krzyszkowskiej, spódnica adamaszkowa czarna dana ks[iędzu] plebanowi podlejskiem[u], spódnica adamaszkowa stara oddana Pannie Jaworskiej, kołpak⁴² soboli wierzch sukienny zielony, płaszczyk grodeturowy żółty dany Pannie Sierakowskiej, płaszczyk tercynelowy kawowy z gronostajami cętkowanymi, kołdra kitajkowa karmazynowa J[ego] M[ości] ks[iędzu] proboszczowi wrocimowskiemu⁴³

^a Dopisano nad: dane J[ego] M[ości] k[s]iędzu proboszcz[owi] wrocimowskie[mu].

^b Dopisano: u J[ego] M[ości] P[ana] Józefa.

^c Dopisano: dana P[ani] Żelichowskiej.

^d Dopisano: teź P[ani] Żelichowskiej.

³⁸ Proboszczem kościoła w Szczekocinach był wówczas Antoni Franciszek Kobielski, kanonik kamieniecki; zob. J. Wiśniewski, *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w powiecie Włoszczowskim*, Marjówka Opoczyńska 1932, s. 260.

³⁹ Hazuka – długie okrycie dla obu płci, od góry do dołu zapinane na guzy i pętlce, z długimi rękawami, często podbite futrem lub nim garnirowane noszone od XV do połowy XVIII w.; zob. Turnau, s. 69.

⁴⁰ Grodetur – gęsta tkanina jedwabna średniej grubości, barwna, czasem wzorzysta, importowana głównie z Francji i innych krajów zachodnich. W drugiej połowie XVIII w. wytwarzana w manufakturze grodzieńskiej; Turnau, s. 65.

⁴¹ Wymieniona w tym miejscu Sierakowska to Magdalena, córka Stefana i Anny Jadwigi z Dembińskich Sierakowskich, augustianka w Krakowie (w zakonie Izabela). W sprawie jej wstąpienia do konwentu ugodę zawarł brat matki – Franciszek Dembiński, kasztelan wojnicki – czego potwierdzenie stanowił dokument z 5 lutego 1718 r. Ponadto wiadomo, że „panna Sierakowska” była wychowywana przez kasztelana wojnickiego. Szerzej na ten temat zob. K. Szpunar, *Dembińscy herbu Rawicz*, s. 103–104; por. M. Borkowska, *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*, t. 2: *Polska Centralna i Południowa*, Warszawa 2005, s. 198.

⁴² Kołpak – wysokie nakrycie głowy męskie i kobiece, o cylindrycznym kształcie, z filcu, futra lub sukna, z szeroką futrzaną opuszką; Turnau, s. 91.

⁴³ Proboszczem wrocimowskim był w tym czasie syn Franciszka i Krystyny z Borków Dembińskich, kasztelanostwa wojnickich – Stanisław – doktor filozofii, kanonik Grobu Chrystusowego w Miechowie (w zakonie przybrał imię Franciszek); zob. K. Szpunar, *Dembińscy herbu Rawicz*, s. 114.

dana, pawilon adamaszkowy zielony temuż J[ego] M[ości] księdzu proboszczow[i], opończa czerwona Lachowiczowi, pupków sobolich spod kontusza sztuk 3 nadszarzałych^a.

Kufer gdański okowany, suknie francuskie:

Suknie popielate kamlotowe⁴⁴ z apparamem srebrnym para 1, suknie pąsowe [h]aftowane złotem para 1, suknia aksamitna niebieska bez srebra z kamizelką 1, suknie czarne sukna francuskiego para 1, suknie stalowe sukienne ze srebrnym apparamem, kamizela traderowa bogata z frandzlą srebrną, pendent⁴⁵ niebieski sukienny z [s]przęczką srebrną, pasek srebrny do rękawa, rękaw soboli, czaprak⁴⁶ aksamitny niebieski dany J[ego] M[ości] Panu chorążcowi krakows[kiemu]⁴⁷, czaprak aksamitny pąsowy złotem [h]aftowany, kaptury także z frandzlą, szpada bez pochew, gifes⁴⁸ prentsmentalowy⁴⁹, laska trzciniowa z gałką srebrną, biczyk w srebro oprawny, kamizelki letnie marselowe 2, grzebieniów słoniowych 2, bukszpanowy 1, robrdeszabr⁵⁰ zielony ze złotymi kwiatami, [s. 3] zasłona karmazynowa z zielonemi brzegami, turecka, podszyta płótn[em], zasłona karmazynowa adamaszkowa podszyta płótnem moskiewskim, zwierciadło ze srebrnymi ramkami, munsztuk⁵¹ niemiecki do konia, pendent zielony sukienny z zamkiem prentsmentalowym.

^a Dopisano pod spodem.

⁴⁴ Kamlot – cienka, rzadka tkanina z rzadkiej wełny czesankowej gorszego gatunku, tkana splotem płóciennym. W Polsce kamlot znany był od XIV do XVIII w., produkowany w manufakturach powiązanych z sukienniczymi, zawsze z gorszej wełny, używany na suknie, kontusze, żupany, pokrycia futer i pasy; Turnau, s. 79.

⁴⁵ Pendent – pas skórzany lub pasamoniczy (pasmanteryjny), noszony przez ramię z paskami do umocowania szabli lub pałasza, stanowiący też rodzaj ozdoby; Turnau, s. 135.

⁴⁶ Czaprak – przykrycie na konia; Linde, t. 1, cz. 1, s. 543.

⁴⁷ Od 26 maja 1735 r. urząd chorążego krakowskiego piastował Józef Antoni Michałowski; zob. Urzędnicy krakowscy, nr 89. Drugą żoną Michałowskiego była Salomea, córka Franciszka i Krystyny z Borków Dembińskich. Według Uruskiego miał on pięciu synów z trzeciego małżeństwa z Teresą Małachowską, kasztelanką inowłodzką: Antoniego, Feliksa, Franciszka, Jana i Kazimierza; por. S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 10, Warszawa 1913, s. 364–365.

⁴⁸ Gifes – dawniej część rękojeści broni białej osłaniająca rękę.

⁴⁹ Najpewniej (z jęz. niemieckiego – od *pressen* – tłoczyć i *Metall* – metal): z tłoczonego metalu.

⁵⁰ Robrdeszabr (właściwie rubdeszan) – długie okrycie kobiece z rękawami, używane w XVIII w. we Francji w domu, w Polsce także poza nim, bądź długi, luźny szlafrok męski z pętlcami, często podbity futrem; Turnau, s. 157.

⁵¹ Munsztuk – inaczej mosztuk, przyrząd do kielznania koni. Linde w ten sposób pisał na temat munsztuków: „[...] są to różnego kształtu żelaza w pysk koniowi wetknięte w poprzecz, do którego rzemienne przyprowadzone cugle, jeździec w rękę utrzymuje”; zob. Linde, t. 2, cz. 1, s. 163.

Skrzynia drewniana malowana, w której:

Suknia kitajkowa żółta maszkowa, gorset czarny z kampanką⁵² srebrną maszkowy, koszula kitajkowa z kampanką srebrną, fartuszków 3, czapka czerwona z białym zawojem maszkowa, maszki 4, czapka murzyńska z[e] srebrną koronką, kilimek stary włóczką szyty, z taboretów starych sukienka czerwona sztuk 6, pokrowiec z wózka stary sukienny, pistolety paryskie – para jedna, pistoletów rajtarskich par 4, ładownic rajtarskich 5, flintpas 2, flint rajtarskich 2.

Szkatuła z klamrami z szufladami trzema, szkatułka okowana z papierami, szkatuła od plastrów, kałamarzyków z szufladami 2, szafa stolarską robotą z księgami, skrzynia z szufladami od korzenia, szafa narożna ze drzwiczkami, skrzynia z aparatem kościelnym ze wszystkim co należy do mszy, pożyczana od trynitarzów i oddana tamże, skrzynka czarna skórą obita, materace od wózka sukienne zielone stare 2, [s. 4] skrzynka stara czarna od chust, puzderko na wódkę, w którym flaszek 8, korzennica kuchenna, prasa do sukien śrubowana, szafa z kratą i ze drzwiczkami, zawiasy żelazne, stołów składanych 3, szafki z szufladami 3, stół okrągły 1, *it[em]* stół okrągły składany obity kwiatowym płótnem, gitydemik 1^a.

Obraz na blasze w czarnych ramach Najśw[iętszej] Pan[ny] M[aryi] Częstochow[skiej], relikwiarz wielki za szkłem^b, obraz na płótnie P[ana] Jezusa Miłosiernego, obraz N[ajśw[iętszej] P[anny] M[aryi] Piekoszowskiej, portret s[ławnej] p[amięci] JW J[ego] M[oś]ci P[ana] kasztelana wojnickiego⁵³, portret s[ławnej] p[amięci] JW J[ej] M[oś]ci Paniej kasztelanowej radomskiej⁵⁴, krzesła szytych włóczką *n[umero]* 4, taboretów szytych 3, krzesła skórzanych 4, krzesło z poręczem skórzane 1, krzesła z poręczem krepowe 2, kanapa plisiowa niebieska 1, krzesła zielonych z poręczem 2, zegarek stołowy, obrusów prostych *n[umero]* 3, serwet prostych 5, obrazów kopiersztychowych papierowych *n[umero]* 4, konkluzja na atlasie białym, książ różnorodnych wielkich i małych *n[umero]* 12, torba na książki sukienka karmazynowa, materace sukienne czerwone, na spodzie skóry 2.

[s. 5] Regestr cyny:

Misy cynowe większe *n[umero]* 9, misy cynowe mniejsze 3, półmisków cynowych 31, talerzy cynowych 46, przystawek 5, flaszek cynowych 2, fłasz miedzianych 3, kociołek miedziany 1, wanienka miedziana do kredensu, puzderka bez flaszek *n[umero]* 4, puzderko, w którym flaszek 5, puzdro kredensowe na wino, skrzynka czerwona kredensowa, kotły

^a Odczyt niepewny (być może gitydomik).

^b Dopisano: oddany J[ej] M[oś]ci Paniej kasztelanowej wojnickiej.

⁵² Kampanka (kampana, kompana) – wąska koronka klockowa wyrabiana w Polsce od XVIII w. Służyła do poszerzania koronek brukselskich, z których wykonywano angażanty w ubiorach kobiecych; Turnau, s. 79.

⁵³ Franciszek Dembiński, kasztelan wojnicki.

⁵⁴ Helena Stefania z Lanckorońskich Borek, kasztelanowa radomska.

miedziane z nogami żelaznymi 2, kociołki miedziane 2, jabłeczniku pół beczki, kilof żelazny do łamania skały do Lgoty⁵⁵ odesłany, kociołek miedziany w Witowicach⁵⁶ jest, puzdra na cynę 2.

Naczynia kuchenne:

Rondlów miedzianych 2, sagan miedziany 1, kociołków 3, deków⁵⁷ na torty 2, patelnia na nogach 1, moździerz z tłuczkiem żelaznym 1, roznów 4, rusztów 2, tasak żelazny 1, łyżka żelazna 1, sagan wielki żelazny 1, wilków żelaznych 2, obłożyny żelazne 2, tarki do chleba tarcia 1.

[s. 6] Sprzęty stajenne:

Kareta suknem karmazynowym obita ze wszystkimi potrzebami, wózek zielony suknem obity w pół, nakryty, stary, karawan skórą obity z oponą granatową ze wszystkimi potrzebami^a, wóz kuchenny skórą obity, do którego łągwie nie masz, wóz prosty z drabinkami okowany, bez wag i półkoszków, waszątek stary bez okucia zepsowany, szory⁵⁸ na sześć koni z mu[n]sztukami i uździenicami, koni tarantowatych 6⁵⁹, w których było 3 danych J[ej] M[ości] Dobrodzi[ej]ce ode mnie, z tych tylko jeden *ad praesens* jest, insze pozdychały.

*Productum in actu compromissoriali. Adamus Komorowski, praep[ositus] Crac[oviensis]*⁶⁰, *superarbiter m.p.*

[s. 7] Inwentarz oborny folwarków aleksandrowskich *d[ie] 12 Decembr[is]* spisany 1735 [12 grudnia 1735].

^a Dopisano pod spodem: dana J[ego] M[ości] Panu Borkowi [...] była została.

⁵⁵ Lgota – wieś w powiecie i województwie krakowskim.

⁵⁶ Witowice – wieś w powiecie ksiąskim, województwie krakowskim.

⁵⁷ Dek – w tym przypadku pokrywa, nakrywka.

⁵⁸ Szory – rząd koński, rodzaj uprzęży na konia bez chomąta i kabłąka; Linde, t. 3, s. 558.

⁵⁹ Tarantowaty (koń) – maści czarno-białej, czarno nakrapianej, cętkowanej ewentualnie w orzechowe plamki na białym tle bądź przeciwnie; zob. O. Kolberg, *Dzieła wszystkie*, t. 5, *Krakowskie*, cz. 1, Wrocław–Poznań 1976, s. 177.

⁶⁰ Adam Ignacy Komorowski h. Korczak (1699–1759) – prymas Polski, doktor obojga praw (studiował w Rzymie), kawaler Orderu Orła Białego. Syn Jana, stolnika nowogrodzkiego, i Konstancji z Sulimierskich h. Lubicz. Wstąpił do stanu duchownego w 1717 r. Kolejno: prepozyt kolegiaty wiślickiej, oficjał pilicki, kanonik tarnowski, pleban w Książu Wielkim i Otwinowie, kanclerz kapituły krakowskiej, a następnie jej prepozyt (od 31 lipca 1736 r.). W następnych latach był m.in. prepozytem kolegiaty św. Michała w Krakowie i klasztoru w Miechowie, koadiutorem opactwa jędrzejowskiego, arcybiskupem gnieźnieńskim. Szerzej zob. H. Dymnicka, *Komorowski Adam Ignacy*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 13, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967–1968, s. 405–407. Por. L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*, t. 3, Kraków 1852, s. 154–156.

1. Biedrawa⁶¹ gniada, biała pod brzuchem, dojna.
2. Biedrawa czarna, pod brzuchem biała, dojna.
3. Sadula sada cielna.
4. Wiśniocha gniada dojna.
5. Kwiatula sada dojna.
6. Biedrawa pstra dojna.
7. Sadula sada bez odmiany cielna.
8. Łysina czarna łysa cielna.
9. Boczuła czerwona cielna.
10. Kawuła czarna cielna.
11. Różana biała, z Witowic chłopu wzięta.

Bujak czarny 1, jałowica sada trzechletnia, przychówek tegoroczny w Grudzy, jałówek czarnych 3, ciołek czerwony 1, owiec starych i młodych *n[ume]ro* 22, baranów *n[ume]ro* 5, świni samic 3, wieprzów 9, wieprzków 2, stadnik 1, gęsi *n[ume]ro* 10, kur 11, indyk 13. Wołów do roboty 4, koni robotnych 5, pług ze wszystkim żelazem 1, pług ze wszystkim na Podchełmiu⁶² 1, bron żelaznych par 2, radło żelazne, drugie bose, wóz robotny kowany 1.

[s. 8] Na Podchełmiu

Jałowic dwuletnich 4, ciołków trzechletnich 4, ciołków dwuletnich 4, wołów robotnych 4, gęsi 6, kapłonów 15.

Na folwarku borowskim

Krowa jałowa niedojna 1, jałowica trzechletnia 1, ciołków dwuletnich 2, kur z kogutem 7. Konopi do czesania kop 32, szt[uk] 30, lnu kop 22, skór baranich u kuśnierza do wyprawy danych *n[ume]ro* 25.

J[an] Dembiński

Productum in actu compromissoriali. A[damus] Komorowski, praep[ositus] cath[edralis] Crac[oviensis], superarbitr m. p.

[s. 16] Registr rzeczy ruchomych s[ławnej] p[amięci] JW I[ch] M[ości] Paniej kasztelanowej wojnickiej 1736 d[ie] *Decembris* [10 grudnia 1736].

⁶¹ Oskar Kolberg w badaniach terenowych, będąc w krakowskich Mogilanach, spisał nazwy krów, jakie stosował tamtejszy lud, np. sadula – brudnoczerwona, wiśniocha – czerwono-wiśniowa, kwiatula – czarno z białym srokata lub brudnoczerwona z białymi odmianami, łysina (łysula) – czarna lub czerwona z białą odmianą na czole, boczuła – czarna lub czerwona z białym pasem przez brzuch (opasana), kawuła – czarna z białymi odmianami lub bez tychże; zob. O. Kolberg, *Dzieła wszystkie*, t. 73/I, *Krakowskie suplement do tomów 5–8*, Poznań 2005, s. 14.

⁶² Podchełmie – wieś w powiecie i województwie krakowskim, obecnie Kochanów.

Dokument 2. Inwentarz pośmiertny ruchomości Jana Dembińskiego, łowczego krakowskiego, spisany w Szczekocinach 21 maja 1754 roku

Kopia. Archiwum Narodowe w Krakowie, *Castrensia Cracoviensia Relationes*, sygn. 29/5/0/2/858, s. 1385–1397. Oryginał podał do oblaty w grodzie krakowskim 25 maja 1754 roku nieznaný bliżej urodzony Antoni Twardzicki.

[s. 1385] Inwentarz generalny sreber, klejnotów, sukien i wszelkich mobiliów po s[ławnej] p[amięci] Wielmożnym J[ego] M[ości] Panu Janie Dembińskim, łowczym krakowskim pozostałych *in praesentia* Wielmożnych Ich M[ości]w Panów przyjaciół niżej podpisanych, spisany w Szczekocinach *die vigesima prima Mai[i] millesimo septingentesimo quinquagesimo quarto anno* [21 maja 1754 roku].

Szable, kulbaki i rzędy

Karabela szczerozłota z rękojeścią aspisową, u pasków tylko 2 pikle złote. Karabela pozłocista [s. 1386] z blachmalem, u której paski złote. Karabela blachmalowa mała z paskami takowemiż. Pałasz damaszkowy złotem suto nabijany bez pasków. Pałasz prosty czerkieski. Rząd turkusowy pozłocisty to jest nadgłówek, podpier[s]cień i podogonie. Rząd także złocisty z takowemiż rekwizytami, miejscami sztuczki białe *ad instar* perełek. Trzeci rząd suto pozłocisty w drobne sztuczki, sztuczek do niego braknie czterech. Kulbaka husarska suto oprawna ze szmelcem czarnym, pokryta aksamitem karmazynowym, złotem [h]aftowana z potrzebami wszelkimi i skórą na wojłok⁶³ z brzegami aksamitnymi złotem [h]aftowanymi. Terlica w srebro oprawna suto pozłocista, aksamitem pąsowym okryta z materacykiem i kapturami pąsoaksamitnymi złotem [h]aftowana, bez potrzeb. Strzemiona do niej pozłociste mosiężne. Kałkan⁶⁴ turecki jedwabiem i złotem tkany, na którym cyfa srebrna wielka z blachmalem złocista i sztuczek małych 10. Gifes od szpady srebrny. Kałamarz srebrny z dwiema szufladkami na inkaust i proszek. Bończuk⁶⁵ z gałką pstro złocistą. Rządzik połączany czerkieski.

Srebra stołowe

Serwis, do którego sztuki są takowe: postument na drewnie, kozielek, uszek 4, saliterek na uszka 4, lichtarzyków do tegoż kozieleka 4, saliterka [s. 1387] we śródek do tego kozieleka,

⁶³ Wojłok – niskogatunkowy filc wytwarzany z grubej wełny, czasem z domieszką sierści bydlęcej, niekiedy też włókien roślinnych. W Polsce wykorzystywany głównie do wyrobu zimowego obuwia i wykładzin; Turnau, s. 199.

⁶⁴ Kałkan – wypukła, okrągła tarcza pochodzenia wschodniego, nieraz bogato zdobiona, używana przede wszystkim przez jazdę pancerną; Turnau, s. 78.

⁶⁵ Buńczuk (bończuk) – ozdoba w postaci chwostu z końskiego włosia, używana od XV w. na Bliskim Wschodzie. W Polsce od XVII w. to oznaka wyższej władzy hetmańskiej. Chwosty, których liczba zależała od piastowanej godności, umieszczano na ozdobnym drzewcu, zakończonym metalową kulą, półksiężcem itp.; Turnau, s. 31.

saliterka wielka na wierzch, salserek 4 na tym postumencie, karafinek w srebro oprawnych 2 do tegoż serwisu: cukierniczka a do musztardy druga z łyżeczką jest w Przysusze. Waz wielkich 2 z przykrywadłami i blatami. Łyżek do nich krzywych do częstowania 2. Waz pomniejszych 2 z przykrywadłami i blatami. Łyżek do nich krzywych, wyłaczanych 2, z których jedna w Przysusze. Saliterek na potrawy strzępiatych 4. Mis płaskich 2. Misa z brzegami i uchami jedna. Półmisków pomniejszych 2. Łyżek do częstowania prostych 2. Łyżek nowych z herbami 12. Widelec takichże 12. *Item* widełków 12. Łyżek starych 9, dziesiąta w Przysusze. Grabek do nich 10, między którymi u jednej dwóch, u drugiej i u trzeciej po pół zębów nie dostaje. Nożów 11 i trzonek srebrny dwunasty. Nożów wielkich do rozbierania para jedna. Nożów starych 12, w gałkę fugowane. Widełców 11, u jednych gałki nie masz z wierzchu. Tace ze spodkami śrubowanymi 2. Lichtarzów większych 2 pary, mniejszych [s. 1388] 2 pary. Koszyków srebrnych para 1 z brzegami. Miednica auszpurską robotą i nalewka do niej takową robotą pstrozłocista z przykrywadłem i uchem⁶⁶. Miednica mniejsza takową robotą pstrozłocista i nalewka do niej takowa. Łyżka mała 1 W[ielmożnej] I[ch] M[ości] Dobr[odziej]ki. Imbryk do kawy wielki z uchem drewnianym 1. Imbryk mniejszy do herbaty z takową uchem.

Srebro pacholcze

Sreber pacholczych do sukien sztuk 18. *Item* cyfek do kontuszów 4. Pas pacholczy do patrontasu⁶⁷, w którym nie dostaje sztuk 3. Blacha na patrontasie z herbem i 2 kółkami. Pałasz pacholczy w srebro oprawny. Siekierka pacholcza w capę⁶⁸ i srebro oprawna, na końcu skuwki jednej nie dostaje. Guzów pacholczych 13. Guzików prostą robotą 5 małych. Pałasił węgierski w srebro czerkieskie oprawny. Pajuckich kordelasów⁶⁹ w srebro oprawnych pozłocistych 2, przy których pasy na aksamicie czerwonym, galony złote i sztuki na końcach tych pasów srebrne pozłociste 2. Pasy pajuckie galonowane z zapinkami i pukłami pozłocistymi 2, przy jednym pasie nóż z nożenkami i trzonkiem srebrnymi pozłocistymi [s. 1389] i łańcuszkiem srebrnym. Srebra topionego w sztukach grzywien 8.

Klejnoty

Ratas[z] diamentowy o trzech sztukach. Krzyżyk diamentowy, w którym diamentów 20 i 5. Kanaczków⁷⁰ 2: w jednym sztuk 68, w drugim sztuk 30 i 5. Sztuka diamentowa, w której

⁶⁶ Auszpurska – inaczej augsburska. Wyrób pochodzący z Augsburga w Bawarii, gdzie znajdowały się znane rękodzielnie złotnicze i mosiężne.

⁶⁷ Patrontasz (ładownica) – skórzane, drewniane lub blaszane pudełko na naboje do ręcznej broni palnej; Turnau, s. 107.

⁶⁸ Capa – inaczej oprawa pochwy. Według Lindego capa to: „skóra wielbłądzia, ośła itp. chropawo wyprawna”; zob. Linde, t. 1, cz. 1, s. 217.

⁶⁹ Kordelas – krótka biała broń myśliwska, używana w XVI–XIX w.; Turnau, s. 93.

⁷⁰ Kanaczyk (kanacek, kanak) – naszyjnik wschodniej roboty, zwykle ze złota z drogimi kamieniami, opasający szyję, a nie spadający na piersi; Turnau, s. 80.

diamentów 30 i 5. [S]przęczka diamentowa od rękawa, nie dostaje w niej diamentów 3. Pierścień, w którym w środku diament duży, małych 6. Spinka pod szyję, w której w środku diament podłużny, po brzegach 8 małych. *Item* spinka z uszkiem bez spodku, w której także diament podłużny, po brzegach 8 małych. Spinka o jednym diamencie pod szyję, jest u W J[ego] M[oś]ci P[ana] łowczyca starszego. Pierścione diamentowy i kolczyki także u Pani Morawskiej. Pereł dużych sznurków 2, w których sztuk 101. Także pereł mniejszych sznurków 2, sztuk 130 i 3. *Item* pereł mniejszych 2 sznurki. Manelek⁷¹ na ręce 2, w których sznurków 16.

Suknie

[s. 1390] Kontusz aksamitny koloru izabelowatego⁷², sobolami podszyty. Bekiesza⁷³ z barakanu⁷⁴ jedwabnego koloru makowego, potrzeby srebrne, kunami podszyta. Bekiesza rozmarynowa [z] francuskiego sukna z pętlcami złotem, krzyżakami podszyta. Kontusz zielony [z] francuskiego sukna z pętlcami i sznurkiem złotem, lisami podolskimi podszyty. Kontusz stalowy ze złotem sznurkiem. Kontusz pąsowy sukienny z[e] sznurkiem złotem, ten dany J[ego] M[oś]ci Panu Topolskiemu. Kontusz wiśniowy ze sznurkiem srebrnym. Kontusz [z] kamlotu brukselskiego. Żupan prusinek^a popielaty. Żupan tercynelowy. Żupan kitajkowy biały. Żupanów białych 3. Pas pąsowy perski ze srebrem. Pas chiński żółty ze złotem. Soboli nowych para. Sobolików sztuk 3. Gronostajów sztuk 9. Futra pupków sztuczka. Materac aksamitny czerwony i poduszki 2 także. Kołpak soboli wierzch czarny aksamitny, czarną kitajką podszyty. Czapka granatowa z barankiem czarnym różkowa.

Obicia i inne rzeczy

Obicie morowe zielone w brytów 30 i kawałków 2, obicie karmazynowe w kwiaty na żółtym dnie w brytów [s. 1391] 20 i 2. Obicie adamaszkowe zielone w brytów 30 i 1 i sztuk 2 krótszych, w których brytów 3. Obicie morowe pąsowe z brytami jedwabnymi w kwiaty przerabiane w brytów 39. Obicie karmazynowe z[e] złotem brytami stare w brytów 30. Obicie atłaskowe zielone w paski w brytów 29 i kawałków 7. Kilim perski,

^a Odczyt wyrazu jedynie prawdopodobny.

⁷¹ Manela (bransoleta, manilla, manyla) – kolista ozdoba noszona na przegubach rąk i ramion, wykonywana z różnych materiałów i zdobiona różnymi technikami; Turnau, s. 110.

⁷² Izabelowy – od imienia królowej Izabeli hiszpańskiej. Niezdecydowany kolor brudnożółty długo niepranej białej odzieży; Turnau, s. 73.

⁷³ Bekiesza – okrycie zimowe, luźno krojone, podbite futrem, z tyłem podobnym do kontusza, noszone w XVI–XVIII w.; Turnau, s. 21.

⁷⁴ Barakan – tkanina wełniana lub półwełniana o osnowie jedwabnej lub bawełnianej. Używana na letnią odzież męską, suknie, spodnice; Turnau, s. 19.

co W J[ego Mość] Pan łowczyc starszy ma nad łóżkiem. Makacik turecki, który się zostaje dla J[ego Mości] P[an]a łowczyca młodszego. Obicia starego różnego sztuk 17. Kobierczyk turecki aksamitny karmazynowy musuľbasem⁷⁵ podszyty. Kobierczyk na stół krzyżową robotą, złotem płótnem podszyty. Kobierców na stół 5. Pawilon adamaszkowy karmazynowy z kotarą takowąż, galonowany złotem galonem. Kotara do łóżka adamaszkowa karmazynowa także galonowana złotem galonem. Dywan na łóżko wielki. Dywan drugi pod łóżko. Koľpaków pacholczych 3 pászowych z sobolami. Magierka⁷⁶ stara ze srebrnem galonem. Fartuszek loferski⁷⁷ złoty z galonem i frandzlą. Pas kitajkowy niebieski z frandzlą srebrną. Kaszkiet aksamitny ze srebrnym galonem. [s. 1392] Sukna złotego łokci 7 bez ćwierci. Sukna granatowego we dwóch kawaľkach łokci 8. Kiru czerwonego^a łokci 14. Skór baranich 14. Flaszka wielka cynowa. Mosiądzu w blachach cienkiego sztuk 8. Mosiądzu w blachach małych i dużych sztuk 7. Drotu mosiężnego motków 4. Cymbaľ mosiężny 1. Trąby 2. Skrzypców 2. Waltornie 2. Fagot 1. Wiola 1. Amorka 1. Kielich srebrny pozłocisty z patyną 1. Ornat 1. Aparat 1 do tegoż ornatu. Alba 1. Zwierciadło wielkie w czarnych ramach kryształowe. Karabinów rajtarskich 16. Pistoletów par 6. Fuzja 1. Sztuciec gwintowy 1. Pistolety francuskie szmelcowane jedno. *Item* pistoletów mosiężnych para 1. Flintpasów 5. Ładownic rajtarskich 9. *Item* ładownic czarnych 5. Patrontasów takichże 5. *Item* patrontasów z blachami 8. Szory paradne mosiężne z herbami, przy których lice i czuby kamelorowe. Kuľanów niebieskich złotem suknem lamowanych na konie powodne cztery. Der 2. Opona z karawanu granatowa, stara, zła 1. Opona z karawanu nowa 1. *Item* [s. 1393] opona druga stara. Lampart⁷⁸ na konia stary 1. Dek stary 1. Siodło angielskie bez potrzeb z tebinkami, z podogoniem 1. Siodeľ nowych z potrzebami wszystkimi 4. Siodeľ starych bez potrzeb. Łańcucha żelaznego od wozu kawaľków 3. Rapier 1. Szrubsztak żelazny 1. Porter do drzwi niebieskich, złotą tasiemką lamowanych 2. Pawilon adamaszkowy złoty i z zasłoną takowąż stary zły. Piernatów drelichowych 2, musuľbasowych 2. Bet kitajką karmazynową pokryty 1. Materaców 2. Koľdra 1 zielona, w kwiaty srebrne, stara, która się zostaje dla W[iel-

^a Poprawiono z wyrazu „czarnego”.

⁷⁵ Musuľbas – tkanina baweľniana farbowana na żywe kolory. Wytwarzana co najmniej od XVII w. w Turcji. W Polsce używana na różne części odzieży, podszewki i do podszywania namiotów; Turnau, s. 119.

⁷⁶ Magierka – nazwa używana tylko w Polsce na określenie czapki pochodzenia węgierskiego. Miała rozmaitą budowę główki i niekiedy małe, przylegające do niej rondo. Wyrabiana początkowo tylko z filcu, z lepszych gatunków weľny, od XVIII w. także z sukna lub dzianiny; Turnau, s. 109–110.

⁷⁷ Może od terminu „laufer” oznaczającego posłańca noszącego specjalną liberię; zob. Turnau, s. 104.

⁷⁸ Lampart – od XVI w. wyprawiona skóra używana jako ozdobna peleryna, także imitacja tej skóry; Turnau, s. 103.

możnego] J[ego] M[ości] Pana łowczyca młodszego. Parawanik żelazny do łóżka. Waga cetnarowa żelazna. Lustra blaszane posrebrzane 6. Szorów starych, ale bardzo złych ze trzech cugów. Namiot turecki okrągły z kapą i z wszelkimi potrzebami. Drugi namiot sukienny z kapą i potrzebami. Trzeci namiot wielki, także z kapą woskowaną i z szopą na konie. Dwid 8. Armat żelaznych wielkich *numero* 2. Armatek mniejszych z lawetami i kółkami 2. Śmigownica 1. Sukien z węgrzynka para ze sznurkiem srebrnym, u których essów⁷⁹ [s. 1394] srebrnych par 16. Żupan paniczny zielony i spodnie czerwone.

Miedź

Garniec z pokrywą i rurami dwiema stary. Kociołków większych 2. Kociołek mniejszy stary zły 1. Kociołek mały do zlewania z obłączkiem. Alembik z pokrywą i rurniczką. Wanienka kredensowa. Wanienka druga mniejsza miedziana, stara, zła. *Item* miedziana. Konewka miedziana 1. Flasz 3 miedzianych. Miedzi topionej kawał 1 niecały. Kociołek kuchenny z uchami żelaznymi. Saganów większych i mniejszych z przykrywadłami 8. Rondlów większych i mniejszych 19. Durszlak 1. Patele żelazne 4. Gryzety⁸⁰ miedziane 2. Balonów miedzianych 2. Muszli 20 i 4. Kosz miedziany 1. Pokrywy miedziane 2. Deki miedziane z uszema żelaznymi mniejsze i większe 4. Łyżka wielka miedziana 1. Łyżek żelaznych 4. Tasaków żelaznych 2. Moździerz z tłuczkiem mosiężnym mosiężny, dobry 1. Drugi moździerz spiżowy z tłuczkiem, zły. Szalki mosiężne bez gwintów 1. Trójnogów żelaznych 14. Toporów do mięsa 2. Androt 1⁸¹. Łopata żelazna 1. [s. 1395] Rusztów 2. Rożnów większych i mniejszych 6. Waga żelazna 1. Garków żelaznych 4.

Cyna

Mis z krajami 2. Mis mniejszych 3. Mis płaskich 7. Półmisków większych 4. Półmisków mniejszych 12. Półmisków najmniejszych 9 z J[ego mości] Panem łowczycem, dwa złych, dla W J[ej] M[ości] Pani łowczyny daje się sześć. Salaterki 4. Waz z białymi 2 i łyżkami dwiema. Talerzy 20 i 8, z tych daje się do klasztoru W J[ej] M[ości] Pani łowczyny talerzy 12. Przystawek 3, a jedna z tych mniejsza daje się do klasztoru. Słoików cynowych z przykrywadłami 8. Flaszek kwartowych 2. Półmisków blaszanych 3. Półmisków blaszanych 5. Talerzy 2.

⁷⁹ Es – w XVI w. rodzaj haftki, haczyka do spinania odzieży; Turnau, s. 51.

⁸⁰ Być może nazwa naczynia do przyrządzania potraw, od słowa gryzетка, które oznaczało gatunek pęczaku i drobnego jęczmienia, czasami mąki orkiszowej bądź pszenicznej; Linde, t. 1, cz. 2, s. 790.

⁸¹ Samuel Linde w ten sposób wyjaśnił hasło androt: „gatunek ciasta opłatkowego, które w formach żelaznych umyślnie do tego zrobionych pieką”. W tym przypadku prawdopodobnie nazwa odnosi się do ww. żelaznych form służących do wypieku opłatków; zob. Linde, t. 1, cz. 1, s. 17.

Stado

Cug tarantowany *n[umero]* 6. Klacz wilczata, źróbek pod nią takroczy gniado strokaty. Klacz siwa z czarną grzywą. Klacz siwo srokata, źróbek kary pod nią tegoroczny W[ielmożnemu] J[ego] M[oś]ci Panu Borkowi, chorążemu chełmińskiemu, darowana. Klacz siwa, bez odmiany, klaczka pod nią bułana, tegoroczna. Klacz siwo srokata. Klaczka młoda tarantowata. Klacz siwa, źrebiczka pod nią [s. 1396] gniada tegoroczna. Klacz gniada, łysa, nogi białe, źróbek pod nią gniady, tegoroczny. Klacz bułana, bez odmiany. Klacz wilczata, nogi białe dwie. Klacz gniada, bez odmiany, młoda. Klacz szpakowata młoda. Żrebiec gniady kupiony. Żrebiec szpakowaty, łysy na czole. Żrebiec gniady łysy, trzy nogi białe. Żróbek gniady, bez odmiany. Żróbek gniady, nogi białe wszystkie. Żróbek wilczaty, bez odmiany. Żróbek kary, nogi dwie białe na krzyż. Żróbek kary, bez odmiany. Klaczka kasztanowata młoda z proszowskiego. Koń szpakowaty, nogi białe dwie. Koń brudno wilczaty. Koń jasno wilczaty. Koń łosiowaty, noga biała jedna. *Item* klacz tarantowata. Klacz pleśniwa. Koń tarantowaty. Koń dereszowaty. Koń jasno gniady od P[an]a Dembińskiego, węgierski, na nim pojachał do Lublina.

Farfur białych półmiskowych 4. Farfur pstrych półmiskowych 13. Czary z przykrywadłami 2. Farfurek 30 i 8. Porcelan mniejszych i większych 11, z których jedna duża stłuczona. Flaszek na wino małych 14. Butelek 9. Kieliszków 20 i 4. Kielichów 16. Octowniczek par 2. Salserek 2. Szklanek 5. Kufel [s. 1397] 1. Szklenica szlufowana duża 1. Szklanek prostych 30. Łyżek blaszanych 2 tuziny. Nożów par 19. Łyżek cynowych 20 i 3. Krzesel gdańskich 13. *Item* krzesel różnego gatunku 20. Kanapa zielona 1. Wózek żółtą trypą obity, teraz żałobą okryty, cały. Kolaska skórą wybita^a. Karetą czerwonym sukniem wybita, którą wziął J[ego] M[oś]ć książd Dembiński. Karawan ze wszystkim stary. Filiżanek małych porcelanowych par 4, prostych para. Miseczek spodnich 3 bez filiżanek. Filiżanka porcelanowa duża. [D]zbanuszek porcelanowy. Książ różnych według osobnego rejestru kufarów 2. Franciszek Dembiński⁸², jako proszony przyjaciel do spisania tego rejestru *m[anu] p[ro]p[ri]a*. J[an] Kanty z Szczeczną Borek⁸³, jako uproszony przyjaciel *m[anu] p[ro]p[ri]a*. Antoni Twardzicki będący przytomnym przy spisaniu tego inwentarza.

^a W tym miejscu wykreślony wyraz: kolaska.

⁸² Franciszek Dembiński h. Rawicz (syn Wojciecha) – kapitan wojsk koronnych (1722), szambelan królewski, cześnik zatorsko-oświęcimski (1727–1734), podwojewodzi krakowski (1732), sędzia ziemski krakowski (1734–1746), chorąży zatorsko-oświęcimski (1746–1762), zm. 2 lutego 1762 r.; Urzędnicy krakowscy, s. 221. Por. K. Szpunar, *Dembińscy herbu Rawicz*, s. 97–98.

⁸³ Jan Kanty Borek h. Wąż – chorąży chełmiński, żonaty z Agnieszką Sudrawską, z którą miał trzech synów: Felicjana, Dominika i Stanisława, oraz dwie córki: Eufemię, żonę Franciszka Tadeusza Dembińskiego h. Nieczuja (kolejno: chorążego pancernego, chorążego i pułkownika kawalerii narodowej), i Justynę, która wyszła za Mateusza Kłopotckiego, podczaszego rawskiego; zob. A. Boniecki, *Herbarz Polski*, t. 2, s. 31; tamże, t. 4, Warszawa 1901, s. 201.

Dokument 3. Inwentarz ruchomości Marianny z Krasickich Dembińskiej, łowczyny krakowskiej, spisany w Szczekocinach 21 maja 1754 roku

Kopia. Archiwum Narodowe w Krakowie, *Castrensia Cracoviensia Relationes*, sygn. 29/5/0/2/858, s. 1398–1401. Oryginał podał do oblaty w grodzie krakowskim 25 maja 1754 roku bliżej nieznanym Antoni Twardzicki.

[s. 1398] Inwentarz generalny rzeczy W J[ej] M[ości] Pani Marianny z Krasickich Dembińskiej, łowczyny krak[owskiej] przez WW Ich M[ościów] przyjaciół niżej podpisanych spisany w Szczekocinach dnia dwudziestego pierwszego miesiąca maja tysięcznego [s. 1399] siedmsetnego pięćdziesiątego czwartego roku [21 maja 1754].

Suknie

Sak⁸⁴ zielony bogaty. Sak pąsowy bogaty, ten z dyspozycji W J[ego] M[ości] Pana łowczycza wziął J[ego] M[ości] ksiądz proboszcz szczekocki do kościoła na ornat. Sak biały lamowy ze złotem i potrzebami i spódnica do niego. Sak różowy ze srebrnymi kwiatami z takąż spódnicą. Komot⁸⁵ zielony ze srebrnymi kwiatami. Sak biały kitajkowy w kwiaty. Spódnica biała tercynelowa szyta, bogata. Spódnica tercynelowa zielona szyta, przechodzona. Szarpa⁸⁶ biała kitajkowa z frandzlą. Mantolecik⁸⁷ pomarańczowy felpą podszyty. Mantolecik różowy bogaty aksamitem podszyty, przytarty bardzo. Mantolecik biały lamowy podszyty kitajką różową i felpą⁸⁸ obłożony. Kamizelka rojowa⁸⁹, jabłonkowa, felpą cała podszyta. Kamizelka popielata pupkami podszyta, gronostajami obłożona i do niej takąż spódnica sznurem złotem. Kontusik bogaty tureckiej materii, bez podszycia. Kontusik bogatej materii przodki sobolczykami, a tył gronostajami. Szuba aksamitna

⁸⁴ Sak – luźna suknia kobieca w Polsce, w końcu XVII i pierwszej poł. XVIII w. noszona niekiedy na rogówce; Turnau, s. 160.

⁸⁵ Prawdopodobnie chodzi o kamot, czyli suknię damską noszoną w Małopolsce w XVIII w.; Turnau, s. 79.

⁸⁶ Szarpa (szarfa) – wstęga lub taśma tkana, często z frędzlą na końcach, używana w stroju wojskowym i przy sukniach kobiecych; Turnau, s. 175.

⁸⁷ Mantolet (mantelet) – lekka, krótka pelerynka kobieca, zwykle z kapturem, rozpowszechniana w modzie francuskiej w XVII–XVIII w. W Polsce noszona w XVIII w., szyta z wzorzystych jedwabii, mory, gazy, bramowana koronkami lub lekkim futrem, którym podszywano też mantolety używane zimą; Turnau, s. 111.

⁸⁸ Felpa (feltpa, welpa) – jednobarwna, gładka lub wzorzysta tkanina z długą okrywą włókienną, zwykle wełniana, jedwabna lub półjedwabna z wątkiem bawełnianym. Sprowadzana do Polski od XVII w. w dwóch gatunkach o niskiej i wysokiej okrywie, w XVIII w. także o wzorach w cętki lub lampartowych. Używana na kamizelki, podszewki, lżejszą odzież wierzchnią i jako przybranie zimowych okryć; Turnau, s. 54.

⁸⁹ Roja – kosmata tkanina, zapewne wełniana, sprzedawana w Krakowie w XVIII w.; Turnau, s. 156.

karmazynowa piesakami⁹⁰ podszyta, [s. 1400] ale stara. Gorset z pasa tureckiego bogaty. Gorset niebieski [z] materii bogatej. Gorset także bogaty kawowy. Gorset kitajkowy biały stary. Gorset kitajkowy żółty w kwiatki stary. Gorset rojowy czerwony stary. Kapturek lamowy w kwiaty gronostajami obłożony. Kapików⁹¹ aksamitnych czarnych 2. Czapeczka bogata z kompanką złotą stara. Jupka czarna rojowa stara, futrem białym podszyta starym. Kołdra karmazynowa adamaszkowa stara na wielkie łóżko z galonem złotem. Kołdra aksamitowa biała pikowana, stara. Kołnierzyk aksamitny czarny. Piesak cały biały i dwa gardła tu dane W J[ego] M[oś]ci Pa[nu] chorążemu braclawskiemu. Pawilon żółty adamaszkowy stary, z płotkiem i z zasłoną, ten dany za [w]zwyż dyspozycją do kościoła szczekockiego. Pawilon czerwony adamaszkowy z płotkiem i z zasłoną. Bluzgier⁹² także bogaty srebrny z palatynką. Palatynka zielona bogata ze srebrem. *Item* palatynka zielona z felpą stara 1. Kornetów⁹³ z przednimi koronkami 2. Kornetów z samych koron brabanskich 2. Gors takiż. Bon[...]^a takiż⁹⁴. Kornet gazowy z przednimi koronkami. Kornety parzyste z przednimi koronkami. *Item* gors z przednimi [s. 1401] koronkami. Mankietów dwie pary z przednimi koronkami. Rogówki 2 stare. Spódnice 2 dymowe. Gorsetów marselowych 2, dymowych 4. Gotowalnie sztuczkowe 2. Kornety 2 dymowe. Jeden marselowy kornet.

Franciszek Dembiński uproszony przyjaciel *m[anu] p[ro]p[ri]a*. J[an] Kanty z[e] Szczeczna Borek JW uproszony przyjaciel. Antoni Twardzicki jako przytomny przy tego spisaniu inwentarza.

Dokument 4. Inwentarz książek pozostałych po śmierci Jana Dembińskiego, łowczego krakowskiego, spisany 4 kwietnia 1754 roku

Kopia. Archiwum Narodowe w Krakowie, *Castrensia Cracoviensia Relationes*, sygn. 29/5/0/2/858, s. 1401–1404. Oryginał podał do oblaty w grodzie krakowskim 25 maja 1754 roku urodzony Antoni Twardzicki.

^a Miejsce zaplamione atramentem.

⁹⁰ Piesak – futro z białego lisa lub częściej z królika; Turnau, s. 137.

⁹¹ Kapik (kapa) – kobiece nakrycie głowy w XVII–XVIII w. Nazwa ta obejmowała w dawnej Polsce wszelkie zimowe czapki z „materii bogatych” i futer, letnie z jedwabiu i płótna pokrytego wypukłym haftem, galonami lub koronkami; Turnau, s. 81.

⁹² Bluzgier – płat tkaniny tej samej barwy co żupan, chroniący jego przód przed zabrudzeniem w miejscu widocznym spod kontusza lub w XVIII w. narzutka damska, ewentualnie ozdobne okrycie dekolty; Turnau, s. 25.

⁹³ Kornet – nazwa wszelkich czepców z rogami, noszonych od średniowiecza. W Polsce kornet to usztywniany czepiec, nieraz wysoki, z płótna, muszliny, lekkich tkanin jedwabnych lub koronek, przybrany haftem i wstążkami, posiadający usztywnione rogi, noszony od końca XVII w. przez całe następne stulecie; Turnau, s. 94.

⁹⁴ Prawdopodobnie chodzi tutaj o bonet, czyli czepiec z gazy, batysty, muszliny, wstążek i koronek, noszony w XVIII w.; zob. Turnau, s. 26.

[s. 1402] Sumariusz książek różnych, tak polskich, francuskich, niemieckich i łacińskich *d[ie] quarta Aprilis* spisany *millesimo septingentesimo quinquagesimo quarto anno* [4 kwietnia 1754 roku].

1. Konstytucje Kozuchowskiego *in folio*⁹⁵.
2. Statua *in folio* Januszewskiego⁹⁶.
3. Konstytucje Kołodzkiego⁹⁷.
4. Druga także, *in folio* obydwie.
- [s. 1403] 5. Piaseckiego Kronika *in folio*⁹⁸.
6. Ładowskiego Konstytucje⁹⁹.
7. Dykjonarz francuski, niemiecki, łaciński *in quarto*.
8. Lukan polskim wierszem¹⁰⁰.
9. *Acta confederationis*.
10. Manuskrypt.

⁹⁵ Chodzi tu o dzieło: *Konstytucje, statua i przywileje koronne y W. X. Lit. na walnych seymach od roku panskiego 1550 aż do roku 1726 uchwalone ad ideam Herburtu zebrane et ad ordinem alphabeti* przez urodzonego Stanisława z Kozuchowa Kozuchowskiego, cześnika ziemie wielunskiej dla łatwiejszego znalezienia. *Demptis ad tempu laudatis, aut in particulari cuivis fervientibus Constitutionibus cum consensu nayiasniejszego majestatu JKM Augusta II wszystkich stanów Rzeczypospolitey ułożone*, Mokrsko 1732.

⁹⁶ Najpewniej to: *Statuta Prawa y Constitucie Koronne Łacińskie y Polskie z Statutow Łaskiego y Herborta y z Constituciy Koronnych zebrane [...]* za powodem [...] Mikołaja Firleia [...] wojewody krakowskiego [...] spisane [...] y wydane przez Jana Januszowskiego, Kraków 1600.

⁹⁷ *Thron oyczysty abo pałac wieczności w krótkim zebraniu monarchów, xiążąt y krolow polskich. Z różnych approbowanych autorów, od pierwszego Lecha aż do terażniejszych czasów, zupełna w sobie życia y dzieł nieśmiertelnych zamykający historia* przez Augustyna Kołodzkiego sędziego inowrocławskiego potomnym na wzór wystawiony czasom roku krola krolow 1707, Poznań 1707.

⁹⁸ *Chronica gestorum in Europa singularium a Paulo Piasecio episcopo praemisliensi accurate ac fideliter conscripta ad utilitatem publicam diuulgata et typis expressa*, Kraków 1645. Kronika ta została wydana drukiem: *Kronika Pawła Piaseckiego biskupa przemyskiego*, Kraków 1870.

⁹⁹ *Inwentarz konstytucy koronnych y W. X. Litewskiego, przez Macieja Marcyana Ładowskiego, sekretarza JKM metrykanta kancelarii koronney, od roku panskiego 1550 do r. 1683 krotko zebrany. A przez JW. JMci. X. Józefa Jędrzeja na Załuskach Załuskiego referendarza koronnego, opata przemęckiego etc. W różnych mieyscach i cytacjach zkorygowany przydatkiem opuszczonych artykułów poprawiony y suplementem obszernym od roku 1683 aż do ostatniej kontytucyi seymu 1726 inclusive opatrzoney*, Lipsk 1733.

¹⁰⁰ Prawdopodobnie chodzi tu o dzieło: *Odrodzona w oyczystym języku Farsalia Lukana, to jest wojna domowa rzymska, z argumentami Sewera Sulpicyusza, y supplementami różnych ofiarowana Jaśnie Wielmożnemu Jego Mci Panu Władysławowi z Krzywonogi Łosiowi wojewodzie pomorskiemu, podskarbiemu ziem pruskich, skarszewskiemu, latowieckiemu, pokrzywinskiemu etc. etc. staroscie*, Oliwa 1691.

11. *Geometria*¹⁰¹.
12. *Annalium* Kochowskiego¹⁰².
13. *Plutarchus*.
14. Manuskrypt *in folio* niewielki.
15. Konstytucje polskim językiem.
16. *Cronica Poloniae*.
17. *Archelia Fitulo*¹⁰³.
18. Księga taryf *multorum annorum*.
19. Konstytucje *anni* 1736.
20. Manuskrypcik różnych wotów.
21. Regestr *universi Palatinatus Cracoviensis*.
22. Manuskrypcik.
23. Regestr krescencji witowskiej.
24. Manuskrypta poprawne w pergamin.
25. Regestr krescencji gruszeckiej 1717 *anni*.
26. *Prodromus Titulo*¹⁰⁴.
27. *Tacyt Polski*¹⁰⁵.
28. *Historia Saturalis* 1721¹⁰⁶.
29. *Tractatus in vitam S. Stanislai*.

¹⁰¹ Najpewniej chodzi o dzieło Stanisława Grzepskiego *Geometria to jest miernicka nauka po polsku krótko napisana z greckich i łacińskich ksiąg*, wydana w Krakowie w 1566 r. w drukarni Łazarza Andrysowica. W XIX w. wydana została drukiem przez Juliana Bajera, w dwudziestoleciu międzywojennym zaś w ramach czasopisma „Przegląd Mierniczy” w 1929 r.

¹⁰² Chodzi tu o dzieło: W.H. Kochowski, *Annalium Poloniae ab obitu Vladislai IV Climacteres*, Kraków 1683. Warto zaznaczyć, że Roczników Kochowskiego były cztery tomy, a obejmowały one zakresem dzieje Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza i Michała Korybuta Wiśniowieckiego.

¹⁰³ Najpewniej to: *Archelia to jest nauka i informatia o strzelbie y o rzeczach do niej należących, językiem polskim świeżo opisana i wydrukowana w Lesznie u Daniela Vetterusa*, tłum. A. Ciświcki, Leszno 1643.

¹⁰⁴ Wydane w Gdańsku w 1690 r. dzieło: *Johannis Hevelij Prodrum Astronomiae : Exhibens Fundamenta, quae tam ad novum plane & correctiorem Stellarum Fixarum Catalogum construendum, quam ad omnium Planetarum Tabulas corrigendas omnimode spectans, nec non Novas & correctiores Tabulas Solares, aliasque plurimas ad Astronomiam pertinentes [...] : Quibus additus est uterq[ue] Catalogus Stellarum Fixarum, tam major ad Annum 1660, quam minor ad annum completum 1700*.

¹⁰⁵ *Tacyt Polski albo raczej moralia Tacyta nad podchlebstwem* przez J.O. X.S.R.J. Stanisława Jabłonowskiego wojewodę, generała ziem rawskich, starostę białocerkiewskiego, międzyrzeckiego, świeckiego etc. do druku podany, Lwów 1744.

¹⁰⁶ Z pewnością błąd w inwentarzu w zapisie pierwszej litery dzieła. Chodzi bowiem o: *Historia naturalis curiosa Regni Poloniae, Magni Ducatus Lituaniae, annexarumq[ue] provinciarum : in tractatus XX divisa: ex scriptoribus probatis [...] desumpta*, napisaną przez Gabriela Rzączyńskiego i wydaną w Sandomierzu w 1721 r.

30. Manuskrypta łacińskie.
 31. Czysze przysuskie.
 32. Mowy różne.
 33. Dykjonarz francuski i łaciński.
 34. Mowy różne druga książka Załuskiego¹⁰⁷.
 35. Rewolucje rzymskie.
 36. Kroniki polskie.
- Franciszek Dembiński *m[anu] p[ro]p[ri]a*. J[an] Kanty z Szczeczna Borek. Antoni Twardzicki będący przy spisowaniu tego inwentarza.

BIBLIOGRAFIA (BIBLIOGRAPHY)

Źródła rękopiśmienne

Archiwum Narodowe w Krakowie

Archiwum Dembińskich, sygn. 29/1415/0/2.8/16; sygn. 29/1415/0/2.10/19; sygn. 29/1415/0/2.10/22; sygn. 29/1415/0/2.10/24.

Castrensia Cracoviensia Inscriptiones, sygn. 29/5/0/1/326.

Castrensia Cracoviensia Relationes, sygn. 29/5/0/1/829; sygn. 29/5/0/2/858.

Biblioteka Narodowa, rkps 14712.

Archiwum Diecezjalne w Kielcach

Wykaz urodzonych, zaślubionych i zmarłych parafii Szczekociny od 1666 do 1807 roku, sygn. 4.

Źródła drukowane

Inwentarze mieszczan wojnickich 1589–1822, wyd. B. Trelińska, Wojnicz 1995.

Inwentarze mieszczkańskie z wieku XVIII z ksiąg miejskich i grodzkich Poznania, t. 1: *Z lat 1700–1758*, wyd. J. Burszta, C. Łuczak, Poznań 1962.

Inwentarze mieszczkańskie z wieku XVIII z ksiąg miejskich i grodzkich Poznania, t. 2: *(1759–1793)*, wyd. J. Burszta, C. Łuczak, Poznań 1965.

Kolberg O., *Dzieła wszystkie*, t. 5, *Krakowskie*, cz. 1, Wrocław–Poznań 1976.

Kolberg O., *Dzieła wszystkie*, t. 73/I, *Krakowskie suplement do tomów 5–8*, Poznań 2005.

Przedborski P.J., *Triumf niesmiertelny z smiertelności ludzkiej, niebo dosiagnione herbownego Rawicza rękami cnot y chrześciańskiego zycia [...] pani Maryannie [...] hrabiance z Krasickich [...] Dembinskiej [...] przy pogrzebowych solennych exequiach w kościele szczekockim*, Kraków 1763.

¹⁰⁷ *Mowy na radach i seymach przez x. Andrzeja Chryzostoma na Załuskach i Błędowie Załuskiego biskupa kijowskiego i czernichowskiego, opata wąchockiego etc. różnemi czasy miane a w roku mówić w synu swoim zaczynającey na świecie przedwieczney prawdy 1689 do druku podane*, Kalisz 1718.

Literatura

- Boniecki A., *Herbarz Polski*, t. 2, 4, 13, Warszawa 1900–1909.
- Borkowska M., *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*, t. 2: *Polska Centralna i Południowa*, Warszawa 2005.
- Chłapowski K., *Starostowie niegrodowi w Koronie 1565–1795. Materiały źródłowe*, Warszawa–Bellerive-sur-Allier 2017.
- Danowska E., *Intercyzy, testamenty i inwentarze pośmiertne krakowskich mieszczan epoki nowożytnej jako źródło edycji*, w: *Teoria i praktyka edycji nowożytnych źródeł w Polsce (XVI–XVIII w.)*, red. A. Perłakowski, Kraków 2011, s. 219–226.
- Danowska E., *Jana Miłoszewskiego dobytek doczesny. Inwentarz pośmiertny małopolskiego szlachcica z 1725 r.*, „Krakowski Rocznik Archiwalny” 2019, t. 25, s. 131–154.
- Danowska E., *O rzeczach doczesnych księdza kanonika. Inwentarz pośmiertny Michała hrabiego Ankwicza z 1786 r.*, „Nasza Przeszłość. Studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce” 2008, t. 110, s. 107–128.
- Deputaci Trybunału Koronnego 1578–1794. Spis*, cz. 3: 1661–1700, oprac. L.A. Wierzbicki, Warszawa 2017.
- Dumanowski J., *Inwentarze wielmożnych i urodzonych. Konsumpcja szlachty wielkopolskiej w XVIII w.*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” R. 51, 2003, nr 2, s. 261–276.
- Dumanowski J., *Przepych i tezauryzacja. Biżuteria w inwentarzach ruchomości szlachty wielkopolskiej w XVIII wieku*, w: *Biżuteria w Polsce. Treści, teksty, przesłania*, red. K. Kuczwajd, Toruń 2005, s. 51–60.
- Dumanowski J., *Świat rzeczy szlachty wielkopolskiej w XVIII wieku*, Toruń 2006.
- Dymnicka H., *Komorowski Adam Ignacy*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 13, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967–1968, s. 405–407.
- Główka D., *Majątek osobisty duchowieństwa katolickiego w Koronie w XVII i XVIII wieku*, Warszawa 2004.
- Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, red. K. Lep-szy, Wrocław 1953.
- Justyniarska-Chojak K., *Inwentarze pośmiertne z ksiąg miejskich Sandomierza z XVII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” R. 52, 2004, nr 1, s. 37–50.
- Justyniarska-Chojak K., *Inwentarze pośmiertne z małych i średnich miast Małopolski (w XVI–XVIII wieku)*, Kielce 2020.
- Justyniarska-Chojak K., *„Inwentowanie rzeczy” pisarza miejskiego Rozesława Marcina Brzeskiego z Szydłowca (1637)*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” R. 69, 2021, nr 3, s. 409–420.
- Justyniarska-Chojak K., *Testamenty i inwentarze pośmiertne z ksiąg miejskich województwa sandomierskiego (XVI–XVIII wiek)*, Kielce 2010.
- Kicińska U., *Splendory domowe w staropolskich inwentarzach ruchomości*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” R. 65, 2017, nr 4, s. 461–470.
- Klonder A., *Wszystka spuścizna w Bogu spoczywająca. Majątek ruchomy zwykłych mieszkańców Elbląga i Gdańska w XVII wieku*, Warszawa 2000.

- Kwiatek A., *Inwentarz mobiliów po sędzim ziemskim zatorskim Janie Pisarzowskim herbu Starykoń (1599–1679)*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” R. 71, 2023, nr 3, s. 331–349.
- Linde S.B., *Słownik języka polskiego*, t. 1–6, Warszawa 1807–1814.
- Łętowski L., *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*, t. 3, Kraków 1852.
- Michalek A., Borek Józef, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 2, Kraków 1936, s. 318–319.
- Mohrmann R.E., *Pośmiertne inwentarze mienia – krytyka źródła, problemy badawcze*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” R. 53, 2005, nr 2, s. 137–146.
- Penkała A., *Materia droższa od srebra. „Farfurki” i „porcelanki” na szlacheckich stołach w świetle inwentarzy oblatowanych w krakowskich księgach grodzkich z XVIII wieku*, w: *Wiktuały, kuchnia, kultura jedzenia w perspektywie historycznej*, red. P. Jędrzejewski, P. Magiera, K. Skrzężyna, G. Szuster, Kraków 2016, s. 160–170.
- Penkała-Jastrzębska A., *Mit srebrnej łyżeczki? Przedmioty prestiżowe w szlacheckich inwentarzach majątkowych z ksiąg grodzkich województwa krakowskiego w czasach saskich*, „Kwartalnik Historyczny” R. 127, 2020, nr 1, s. 33–62.
- Pielas J., *Biografie aktywistów sejmiku województwa sandomierskiego w XVII wieku – stan obecny, potrzeby i perspektywy badawcze*, w: *Z życia politycznego szlachty i ziemiaństwa między Wisłą a Pilicą w XVI–XVIII wieku*, red. J. Gapys, M. Nowak, J. Pielas, Kielce 2017, s. 27–37.
- Pielas J., *Inwentarze pośmiertne ruchomości szlachty sandomierskiej z XVII–XVIII wieku – perspektywy i problemy metodologiczne przygotowywanej edycji źródłowej*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” R. 63, 2015, nr 4, s. 629–635.
- Pielas J., *Podziały majątkowe szlachty koronnej w XVII wieku*, Kielce 2013.
- Popiołek B., „Manelek dwie i pereł sznurów cztery”. *O szlacheckich inwentarzach posagowych i pośmiertnych z XVIII w.*, „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historica IV” 2005, s. 166–173.
- Pośpiech A., *Majątek osobisty szlachcica w świetle wielkopolskich pośmiertnych inwentarzy ruchomości z XVII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” R. 29, 1981, nr 4, s. 463–482.
- Pośpiech A., *Pułapka oczywistości. Pośmiertne spisy ruchomości szlachty wielkopolskiej z XVII wieku*, Warszawa 1992.
- Przegiętka M., *Przedmioty niezwykle i typowe w osiemnastowiecznych spisach „mobiliów”. Inwentarz ruchomości podkomorzego wschowskiego Ignacego Nieżychowskiego*, „Historia i Polityka” 2015, nr 6, s. 9–24.
- Przyboś K., *Posłowie województwa sandomierskiego na sejmy Rzeczypospolitej w latach 1668–1674*, w: *Z życia politycznego szlachty i ziemiaństwa między Wisłą a Pilicą w XVI–XVIII wieku*, red. J. Gapys, M. Nowak, J. Pielas, Kielce 2017, s. 39–76.
- Przyboś K., *Sejmik województwa krakowskiego w czasach saskich (1697–1765)*, Kraków 1981.
- Szpunar K., *Dembińscy herbu Rawicz w XVIII wieku. Genealogia – działalność publiczna – gospodarka*, Radom 2023.

- Turnau I., *Słownik ubiorów. Tkaniny, wyroby pozatkackie, skóry, broń i klejnoty oraz barwy znane w Polsce od średniowiecza do początku XIX w.*, Warszawa 1999.
- Uruski S., *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 10, Warszawa 1913.
- Urzędnicy województwa bełskiego i ziemi chełmskiej XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. H. Gmiterek, R. Szczygieł, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1992.
- Urzędnicy województwa krakowskiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. S. Cynarski, A. Falniowska-Gradowska, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1990.
- Urzędnicy województwa sandomierskiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Chłapowski, A. Falniowska-Gradowska, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1993.
- Wiśniewski J., *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w powiecie Włoszczowskim*, Marjówka Opoczyńska 1932.
- Wyczański A., *Szlacheckie inwentarze pośmiertne z XVI w. jako źródło do dziejów kultury materialnej w Polsce*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” R. 2, 1954, nr 4, s. 691–699.
- Żychliński T., *Złota księga szlachty polskiej*, R. 4, Poznań 1882.

O autorze:

dr Kamil Szpunar – doktor nauk humanistycznych w zakresie historii, absolwent Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach i Wydziału Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Kustosz w Dziale Kultury Wsi Muzeum Wsi Radomskiej. Autor wielu publikacji o tematyce regionalnej.

Zainteresowania badawcze: życie codzienne szlachty małopolskiej w XVIII w. oraz kultury materialnej dawnej Polski.

e-mail: kamil.szpunar@muzeum-radom.pl